

RNDr Jan Zadražil: Úvod	2
Předmluva autorova	9
I. Co je to psychologie	11
Odkud se berou lidské myšlenky? — V přírodě se všechno děje dialekticky. — Na hmotných potřebách spočívá život člověka, jeho myšlení a jednání. — Psychologie musí začínat u lidských potřeb, hmotných i duševních.	
II. Objekt, subjekt a potřeby	16
Zkoumání psychických jevů musí začínati s předpokladem objektu a subjektu. — Potřeba je pocit organismu, vyvolávající v mozku myšlenky o konání, nezbytném k ukojení dané potřeby. Potřeby jsou pudové, instinktivní. — Člověk má tytéž pudy tedy i potřeby jako zvířata. — Které jsou hlavní potřeby člověka?	
III. Potřeba sebezachování	20
Základní podmínky sebezáchovy. — Člověk se vyhýbá nebezpečí a chrání své zdraví. — Výživa a výměna látek v organismu je první podmínkou existence. — Boj o existenci se opírá o práci.	
IV. Potřeba společnosti	23
Člověk nemůže vyjít z rámce společnosti. — Ukájení hmotných potřeb souvisí s dělbou práce — prvním stupněm společenství. — Projevy společenského života: 1. Organizace: hospodářské, třídní, kulturní, vzájemné pomoci. 2. Tradice, trpná síla setrvačnosti v dějinách; na tradici založené zjevy společenského života: Předsudky — osobní, z tradice jednání, z tradice myšlení, z víry a pověry, od falešných autorit, sociální význam předsudků. Mravnost. Solidarita. Vzájemnost. — Veřejné mínění, konservativnost. Panpsychosa: strachu (panika), ukrutenství (sadismus), zvědavosti, nadšení, zuřivosti, napodobení. Afekt. Panpsychosa je projevem stádnosti u člověka.	
V. Potřeba ukojení zvědavosti	35
Zvědavost je výsledkem pudů: sebezáchovy a výživného. — Zvědavost aktivní a pasivní. — Projevy zvědavosti: Strach před neznámým. Dítě „chodící zvědavost“. Tvůrčí fantasmie. Snění. Klepy a pomluvy. — Zvidavost. — Vynálezy a objevy. — Zvědavost je strážce naší bezpečnosti i bič, který nás pohání k hledání neznámého.	

VI. Potřeba využití nadbytků energie 40

Co je přebytkem energie? — Využití „volného času“. — Organismus vydává nastřádanou energii až do pocitu únavy. — Spánek. — Relaxace. — Projevy vyčerpání přebytků energie: Práce rozumová. Práce zábavná. Pohyb pro požitek: dovádění dětí, tělocvik, sporty, rytmika, tanec. — Zápas je překonávání překážek: závody, hry, soutěž, rekord. — Boj: o existenci, za krásu, dovednost, dokonalost, boj pozorovaný. Zápas člověka s člověkem, se společností, s přírodou. Boj předstíraný — v literatuře. Konflikt.

VII. Potřeba příjemnosti 46

Snaha po příjemnosti tvoří podstatu všeho vědomého jednání člověka. — Ukojení potřeb a přání působí člověku požitek. — Požitky smyslové: zrakové, sluchové, chuťové, čichové, hmatové. Požitky duševní. — Požívání narkotik, lihovin. Psychologie pijáctví. Kocovina. Zločinnost. — Zamilovanost. Láska slepá. Žárlivost. — Obava před nepříjemnostmi. Sebevražda. — Lakomství. — Požitek ze zápasu. Hry. Hazard je požitek hrozící smutnými následky. — Risiko každého nového podnikání. Risiko války. — Hrdinové práce. — Blahobyť bez práce. Zloději a povaleči. — Práce je pramenem lidského blahobytu. — Největším požitkem bude šťastný život. — Protipřirozené ideologie „neodporování zlu“.

VIII. Potřeba změny 56

Nutnost pravěkého člověka přecházeti za potravou s místa na místo. — Kočovníci. — Touha po návštěvě cizích zemí v mládí. — Láska k cestování. — Přelétavci. — Jednotvárnost působí nudu a konservatismus myšlení. Móda v oblékání.

IX. Potřeba pohlavního a rodinného života 59

Základní podmínky vzniku a výchovy potomstva. — Rodinné „sympatie“ — společenství hospodářských zájmů a vzájemné rukojemství všech členů rodiny. Krevní msta. — Dětství. Snaha po příjemnosti a novosti. — Pohlavní dospívání je provázeno změnami anatomickými, fyziologickými a psychickými. Chlapectví. Puberta. — Flirt. Koketování. Snění. Láska. — Psychické příznaky lásky. — Zasnoubení. — Sňatek: z lásky, z vypočítavosti, z přátelství; faktický, normální. — Manželství. Věrnost. Cizoložství. Žárlivost. Pohlavní čistota. — Láska příbuzenská. — Prostituce. — Volná láska, promiskuita. — Pubertální přátelství. Homosexualita. — Pohlavní potence (Freud).

X. Potřeba napodobení 66

Napodobení bezděčné a vědomé. — Podmíněné reflexy. Řeč je plodem napodobení. — Příklady a vzory důstojné i výstražné. — Dítě bezděčně napodobuje. — Stádnost. — Hlavní projev napodobení je spravedlnost. Konflikt teorie a praxe. Cit rovnoprávnosti. Bezpráví. — Právo na spravedlnost. — Zákony. — Vykorišťování člověka člověkem zabezpečeno podle práva. — Třídní nadpráví. — Trest. Msta.

XI. Potřeba svobody jednání 70

Bezpodmínečný reflex svobody. — Snaha nepodřizovati se cizí vůli a ukojiti své potřeby bez ohledu na jiné. — Životní zkušenosti a vrozené pudy zabraňují jednati svévolně. — Instinkt potřeby společnosti má vliv na pud svobody jednání. — Anarchismus je v program vtělená snaha o rozpoutání instinktu svobody jednání. — Sobectví. — Je altruismus sebeobětování nebo sobectví? — Křivda. — Třídní boj. — Boj se zločinností. — Cizopasnici společnosti. — Přelétavci. — Neukázněnost a odpor podříditi se — ve škole, doma, v zaměstnání. — Kontradiktorní reakce. — Společnost reguluje chování svých členů — veřejným míněním, morálkou, zákonem.

XII. Závěr o pudech a potřebách 76

Bezpodmínečné reflexy čili pudy jsou ovládány lidským vědomím, ale bývají v životě chvíle, kdy rozum podléhá vlivu pudů. — Některé pudy jsou společné člověku i zvířatům. — Potřeby závisejí na hospodářském uspořádání společnosti. — Práce nepatří k instinktům, může se stát jen zvykem. — Naprostá nečinnost není přirozená.

XIII. Vznik pudů 80

1. Podstata věcí

Čím se liší dějiny rozvoje společnosti od dějin rozvoje přírody? — Člověk se podřizuje týmž zákonům jako příroda. — Co je to zákon přírody? — Zákon nezničitelnosti hmoty a síly. Hmotu ani sílu nelze stvořit ani zničit. — Zákon matematiky. — Zákon mechaniky. Setrvačnost. Tlak budí protitlak. Každý styk těles působí v nich vzájemné změny. — Zákon neprostupnosti stejných těles. — Zákony chemické. — Zákony příbuzenství, odpuzování a lhostejnosti. — Zákony biologické. Zákony přírodní se projevují ve fyzickém i duševním JÁ člověka. — Počítky jsou spojení vědomí se zevnějším světem, proměnou vnějšího podráždění ve fakt

vědomí. — Obsah lidské psychiky — pocit, myšlení, jednání — Instinkty jsou vlastní pouze živé přírodě. — Život je způsob existence bílkovin. Výměna látek je podmínkou jejich existence. — Jak vznikly bílkoviny? — Základní vlastnosti buněk: pohyb a citlivost. Asimilace a disimilace. Pohyb příbuznosti na základě přitahování a odpuzování těles vzájemně příbuzných a cizích. — Zákon sympatie a antipatie hmot. — Mechanický materialismus.

2. Úkaz pohybu 86

Základním tvarem každého pohybu je přibližování a odpuzování. — Zjev přitahování ve výkladu astronomických zjevů. — V fyzice: přitahování a odpuzování prosté (vzlinavost, rozpustnost, nesměšování, nerozpustnost atd.), polární (elektřina, magnetismus). — V chemii: všechno chemické bádání v organické přírodě přichází nakonec k bílku. Při spojování elementů se energie osvobozuje, při rozkladu se spoutává. — Katalysátory. — Zákon přitahování a odpuzování v přírodě organické. — Organická chemie: Základní skupiny organických látek: tuky, uhlovodíky a bílkoviny. Jejich rozklad v organismu. Nalezne se cesta k synthese bílkovin? Zákon o nezničitelnosti a nestvořitelnosti přírody. — Fysiologie: Asimilace a disimilace. Vyměšování šťáv žlázami s vnitřní sekrecí a šťáv zaživacích. Proces trávení. Fermenty. Vyměšování ledvinami. Příbuznost organismu s potravou. Pathologická fysiologie potvrzuje instinktivní snahu organismu zbaviti se všeho cizího, škodlivého. Imunita před onemocněním. — Biologie: Tíhnutí k potravě sobě vlastní. Bakterie. Cizopasnící. Býložravci. Masožravci. Mrchožrouti. Rozmnožování ve vhodných podmínkách. Spavá nemoc. Tahy ptáků. Dravci stejného druhu se nepožírají navzájem. Příslušníci organické přírody potřebují látky nerostné. — Organická příbuznost je polární. — Geotropismus a heliotropismus. — Konjugace pohlavních buněk. — Polárnost je základní vlastnost každého pohybu.

3. Citlivost, dráždivost 107

Schopnost cítiti, bez uvědomení si toho, je vlastní každé hmotě. — Schopnost „pocífovati“ v přírodě organické začíná u bílkovin. — Z citlivosti k věcem příbuzným nebo nesořodým vyplývá dráždivost. — Proces života probíhá jako řetěz reakcí buněk na jakékoliv podráždění.

4. Instinkty u člověka a u zvířat 110

Co jsou to instinkty — bezpodmínečné reflexy? — Reflektorní

pohyby. — Pud výživný — obživný nutí vyhledávat potravu vhodnou k výměně látek organismu. — Potřeba organismu jísti, nutí jej jednat. — Pudové vlastnosti zvířete stávají se zkušenostmi vědomými a pomáhají v boji o existenci. — Zákon biologické setrvačnosti. Zákony — nezničitelnosti hmot a energie, stálých poměrů, tlaku a protitlaku, organické sourodosti. — Pud příjemnosti: Snaha o věci příjemné je snaha o ukojení potřeb. — Pud stádnosti a pohlavně rodielský: V podstatě jeho je element sebezáchovy. Síla slabých je v jejich sjednocení. — Pudy: využití nadbytku energie, svobody jednání, změny okolí. — Energetická rovnováha organismu. — Nadbytek energie mu dodává svěžesti, síly a dobré nálady. — Ve svém snažení po příjemnosti se člověk stává sobcem. — Historicky vnucený způsob života na jednom místě silně otupil pud po změně okolí.

5. Pudy a potřeby 122

Rozvoj pudů závisí na rozvíti a komplikaci fyziologického procesu v přírodě. — Projevy pudů: U prvoků a jednobuněčných. U mnohobuněčných lácokvců, mořských hub a polypů. U měkkýšů, červů a členovců. U hmyzu. U obojživelníků a plazů. U ptáků, ssavců a u člověka. — Člověk své potřeby ukáží prací. Příroda mu dá jen suroviny. — Práce mozku, míchy a sympatické nervové soustavy. — Podvědomé pudy se stávají pány našeho vědomí a jednání.

6. Závěr o instinktech 130

Instinkty jsou člověku i zvířatům sebezáštitou. — Všechno, co si mozek uvědomuje jako přání a potřeby, je spojeno s hlubinou podvědomí.

XIV. Vznik vědomí 133

Vědomí je schopnost mozku cítiti sebe sama, vlastní myšlenky, mysliti a jednat podle situace potřeb a vnímati zevnější svět a reagovati na jeho vliv. — Mozek si uvědomuje — přemýšlí. — Organismus jedná. — Práce předpokládá cíl — naše potřeby. — Každá potřeba vyvolává v hlavě představu věci, jež ji může ukojit. — Materialismus dialektický a vulgární. — Představy. — Co vnímáme, je odrazem skutečnosti. — Psychická resonance objektu v subjektu. — Vývoj člověka: První učitelka byla příroda. Vliv podnebí, dědičnosti, společnosti a prostředí. Napodobování. Konservatismus myšlenek. Národní charakter. Ideologický vliv státu na psychologii člověka. Veřejné mínění. Politické strany. Stávky. — Neurony mozkové kůry jsou nositeli paměti. — Co bylo dříve,

slovo či myšlenka? — Kdy přiše člověk k vědomí toho, že on sám má vědomí?

XV. Dialektika myšlení 157

Vnímání a jednání člověka je souvislým řetězem psychických jevů. — Trpný psychický řetěz začíná u objektu, činný u subjektu. — Potřeby, myšlení, jednání a city jsou psychikou člověka. — Rozbor jednotlivých psychických jevů: podráždění, počitky (zrak, sluch, řeč, hmat, čich, chuť), vjemy, představy, pozornost, soustředění myšlenek, podvědomí, svědomí, zkušenost, myšlení. — Theorie a praxe. Logika. Dialektika. V čem spočívá dialektické myšlení?

XVI. Přirozené funkce mozku 186

1. Vzrušení a brzdění v mozku.

Norma optima a pesima vzrušivosti. — Podráždění nad optimem nebo pod pesimem vzrušivosti nervová soustava nepřijímá, nebo zabrzdí. — Dráždění nad optimum může vyvolat mdlobu. — Brzdění vnitřní a vnější. — Hranice vzrušivosti a brzdění se může zvýšit nebo snížit. — Fáze vyrovnávací. — Koncentrace myšlenek. Irradiace vzrušení a brzdění. — Pozornost činná, trpná.

2. Paměť 194

Paměť je schopnost mozku pamatovati, vzpomínati, zapomínati. — Proces pamatování probíhá v neuronech mozkové kůry. — Středisko paměti a myšlení. — Na paměť působí: Zájem o věc, Srozumitelnost látky, Opakování, Názornost, Objem paměti, Druh paměti, Stařecká zapomnětlivost. — Učení nazpaměť. — Věci nudné. — Silné dojmy. — Hromadění zkušenosti. — Paměť prostorová je spojena s časovou. — Vzpomínání. — Mnemotechnika.

3. Asociace myšlenek 205

Vzpomínka na jeden okamžik vyvolá v paměti souvislou myšlenku nebo zjev. — Asociace myšlenek podle shodného zevnějšku, podle obdoby okolnosti, časová, asociace styku, kontrastu, otázky a odpovědi, podle smyslu, názvu, ironie.

4. Analýsa a syntéza 209

Potřeba člověka je měřítko, jímž řídí a provádí analýsu vnějšího světa. — Analýsa se vztahuje na všechny smysly v míře stejné. — Musíme znát to, co hledáme. — Aglutinace představ je psychologická syntéza. — Syntéza vzájemné a postupné. — Analýsa a syntéza přecházejí jedna ve druhou. — Aglutinace je syntéza celých myšlenek.

5. Spánek a sny 213
 Spánek je pesimum vzrušivosti v mozku. Je fyziologickou potřebou zvířat i člověka. — Únava. — Zvyk. — Ospalost. — Co se děje za spánku v mozku. — Zabrzděné síly a neukojené potřeby konají v mozku službu i ve spánku. — Vznikají sny. — Energii pro udržení činnosti si mozek bere z asimilace jídla v ostatních orgánech. — Prameny snů. — V mozku zachycené zápisy minulosti stávají se základem snů. — Freudova teorie snů.
6. Myšlení 226
 Myšlení je ústředním projevem psychického života. — Logické myšlení je zároveň dialektické. — Obsah myšlení je řízen potřebami a třídní příslušností. — Resonance vibrací vnějšího světa v neuronech mozkové kůry.
- Soudy 231
 Spojování představ v myšlenku. — Soudy o skutečnosti, Reflexe, Nevyhnutelnosti, S. pojmové. — Vibrace sourodosti. — Úsudky v rámci rozumu, v mezích soudnosti. — Vyšší rozum. — Třídní příslušnost. Zkušenost. Vzdělání. Společenský život. — Fakta.
- Abstrakce 242
 Abstrakce — jazykozpytná. — Abstraktní pojem. — Není věcí bez vlastností.
- Obrazotvornost a fantasmie 244
 Fantasmie plánová (výrobní, vědecká). — Vnuknutá (inspirovaná), zraková představa cizích myšlenek. — Tvůrčí, reproduktivní, konstruktivní, inspirace, logika, fantasmie hudební. — Snění a tužby. — Fantasmie všedního života.
- XVII. Jednání čili chování člověka 254**
 Konání vědomé a podvědomé. Práce je praxe života, výsledek myšlení a jeho pramen. — Historický materialismus.
1. Aktivní úkony subjektu 256
 Člověk jedná aktivně k ukojení svých potřeb. — Cíle jednání — hmotné a ideální. — Faktory jednání: Druh potřeby, Síla a naléhavost potřeby. Temperament: sanguinik, choleric, flegmatik, melancholik. Dědičnost. Pohlaví. Rasa. Podnebí. Stáří. Stav zdraví. Výchova. — Síla vůle: výbojná (agresivní), zdržující (depresivní). — Aktivnost subjektu — osobní pohnutky: osobní zájem, hmotný výtěžek, požitek, výhoda, konflikt. Nepříjemnosti. Návyky a zvyky. — Lež: v sebeobraně, humánní, demagogická, ze solidarity, z povinnosti, ze zbabělosti, provokatérská, fantastická, ze žertu,

diplomatická, zločinná, právnická, z nevráživosti, konvenční, je-
suitská, zámlka, obojatosť. — Přesvědčení. — Názory: houžev-
natost, nesnášenlivost.

2. Vliv společnosti na lidské konání 273

Společnost a jednání člověka. — Příčiny hospodářské. — Buržo-
asie a proletariát. — Měšťácký řád. — Ekonomie. — Třídní solida-
rita. — Životní zkušenost. — Vzdělání. — Chudoba. — Zřízení
státní. — Konflikty — subjektivní a objektivní. — Vlivy osobní.
Příklad a napodobení. — Přátelství a nepřátelství. — Agitace a
propaganda. — Prosba. — Soucit. — Rada. — Rozkaz: kázeň, dikta-
tura, odpor.

3. Konání podvědomé 291

Pohyby reflektorní: reflex, reflekt. oblouk, automatický akt, do-
minanty. — Reflexy podmíněné — získané: Receptor, Analysátor,
Reakce organismu na podráždění. — Střediska sensorních funkcí.
— Středisko pudů. — Zvyk. — Roztržitost. — Trpná pozornost. —
Pohyby mechanické.

4. Vliv ostatní přírody 302

Překážky z vyšší moci — vis major. — Překážky způsobené člo-
věkem. — Nepředvídané okolnosti, objektivní příčiny.

XVIII. City čili emoce 304

City příjemné a nepříjemné. — Jsou tři prameny citů: společ-
nost, vlastní myšlenky, příroda.

1. Klasifikace citů 304

City nižší (prosté, organické) příjemné i nepříjemné: bolest, hlad,
žízeň, únava, křeče atd., chuť hořká, sladká, slaná, kyselá; zápach.
City vyšší — z myšlenek vyplývají nebo myšlenky vyvolávají. —
Příjemné i nepříjemné. — Individuální a všeobecné (generální, so-
ciální, vštípené).

2. City individuální 306

Suvenirní, empirické, aglutivní — doprovázející myšlenky o bu-
doucně možných dějích; podezíravost, hypochondrie; resonní: cit
jistoty, pravdy, lži, práva, urážky, studu, svědomí atd.

3. City všeobecné 308

Generální: cit štěstí, radosti, lásky, strachu, zármutku, hněvu, tesk-
noty, vášně, manie atd.

Sociální: souslast a soustrast, hrdost, skromnost, závist, rovnost,
spravedlnost, bezpráví, žárlivost atd. Vštípené: cit studu, zbož-
nosti, pokory, vlastenecký, kosmopolitismus, internacionalismus,
demokratismus.

4. Všeobecné zákony citů	327
„Vnější klid“ je ovládání projevů citů, Síla citu závisí na důležitosti potřeby. Afekty. Amnesie. Nepříjemné city dlouho trávající přivádějí z rovnováhy. Příjemné se mohou změnit v odpor. Opakovaná myšlenka stává se utkvělou. Působení vleklých pocitů.	
5. Psychofysický monismus	332
Cit je provázen změnami v organismu. Fysické příznaky prožívání emociálních hnutí. Fakta potvrzují spojitost citů a myšlení. Psychofysický paralelismus. — Důvody pro a proti.	
XIX. Povahopis čili charakterologie	337
Psychika a letora člověka se zevně projevuje jednáním a chováním. — Podle vnějšího chování určíme povahu člověka. — Charakter, povaha je, co člověk chce, jak myslí, jedná, cítí.	
1. Charakter potřeb	338
Potřeby člověka závisí na hospodářských možnostech osobních i společnosti. — Rozdíly třídní určují též charakter svých příslušníků. — Zápolení a konflikty tříd. — Kapitál. — Konkurence. — Třídní zápas. — Třídní organizace. — Úplatkářství. — Třídní nenávisť.	
2. Charakter myšlení	342
Druh zájmů: Povaha praktická, idealistická, tvůrčí theoretická, snívá. Realista. — Směr zájmů: v minulosti, přítomnosti a v budoucnu. — Charakter konservativní — pokrokový — zpátečnický. — Charakter vyhlídek zájmů: Optimista-pesimista, Skeptik-fatalista.	
2. Charakter <i>myšlení chování</i>	345
Druh zájmů: Povaha praktická, idealistická, tvůrčí, theoretická, altruista. Povaha výbojná — zaleknutá. Vznětlivá — trpělivá. Velitelská — poddajná. Hrdá — skromná. Opatrná — důvěřivá. Společenská — uzavřená. Hrubá — něžná. Mravná — nemravná. — Charakter vůle: Povaha rozhodná, váhavá. Vytrvalá — chabá. Energická — slabošská. Sebevědomá — nejistá. Charakter výkonnosti. Povaha tvrdá — měkká. — Charakter vztahu k povinnostem: Píle — lenost. Přesnost — nedbalost. Praktičnost — nepraktičnost. Rychlost — loudavost.	
4. Charakter citů	350
Rys lidské povahy.	
5. Závěr o povaze	350
Prvky, z nichž sestává povaha individua. Mimořádné druhy povahy. Povaha se rozvíjí za podmínek kolektivního soužití.	